

M. Bubaš, B. Knežević, D. Krišto, M. Mihaljinac-Bolanča, N. Pejnović, A. Bogadi-Šare*

UTJECAJ ŽIVOTNIH I RADNIH UVJETA NA ZDRAVLJE RADNIKA MIGRANATA

UDK 314.74:613.6
PRIMLJENO: 21.11.2012.
PRIHVACENO: 12.8.2013.

SAŽETAK: Radnik migrant je svaki radnik koji je radio ili radi na poslu za koji dobiva naknadu u državi čiji nije državljanin. U radnike migrante ubrajaju se i skupine radnika koje u sklopu svojeg zanimanja rade u inozemstvu ili poslovno putuju. Globalizacija dovodi do stalnog porasta broja radnika migranata. Radnici migranti najčešće žive u lošim uvjetima, često rade na radnim mjestima gdje je niska razina zaštite na radu i na dulje vrijeme izbjivaju iz obitelji. Često su izloženi visokom riziku od ozljeda na radu. Podložni su raznim bolestima, od kojih mnoge izravno smanjuju njihovu radnu sposobnost. Uz to, veliki dio radnika migranata izložen je zaraznim bolestima poput tuberkuloze i hepatitisa te sve raširenijoj zarazi virusom humane imunodeficijencije (HIV).

Ključne riječi: radnik migrant, zdravstveni rizici, životni i radni uvjeti

UVOD

Rastom nezaposlenosti u nerazvijenim zemljama te zbog sve veće potražnje za nestručnom radnom snagom u razvijenim zemljama prati se stalni porast broja radnika migranata (*Prevention and Control of Tuberculosis in Migrant Farm..., 1992., Dever, 1991.*). Naprosto, sve je veća potreba u razvijenim ekonomijama za radnicima koji će obavljati one poslove koje domicilno stanovništvo ne želi raditi. Rezultat globalizacije je migriranje milijuna ljudi i njihovih obitelji iz domicilnih zemalja u razvijene zemlje. Tako u Hrvatskoj prema nekim izvorima ima oko 50.000 radnika migranata, među kojima je najviše pomoraca (35.000), slijede građevinski radnici kojih je okvirno jedna petina u ukupnom broju

(oko 10.000), a vozača kamiona ima najmanje, svega 10 % (5.000); (*Greiner, 2009.*). Ipak, taj broj je promjenjiv iz godine u godinu i prilično nepouzdan jer je populaciju koja migrira teško nadzirati s obzirom da migracije nisu organizirane i nema potpune evidencije tako da nije posve poznato gdje i na koliko dugo radnici odlaze na rad u inozemstvo. Od radnika migranata u Hrvatskoj je najtočniji podatak o broju pomoraca s obzirom da je to populacija radnika čiji su odlasci najbolje evidentirani. Smatra se da je trenutno u svijetu oko 80 milijuna radnika migranata, a najmanje njih 15 % nema reguliran radni status, tj. rade u sivoj ekonomiji bez ikakvih socijalnih i radnih prava. Procjenjuje se da je u 2004. godini od 90 milijuna migranata bilo ukupno 10 do 15 milijuna ilegalnih migranata. Postoje razne definicije radnika migranta. No, svaka zemlja stvara svoje definicije da bi regulirala razne kategorije putnika ili novopridošlica. Migranti mogu biti definirani prema njihovom pravnom statusu, narodnosti, zatim trajanju migracije ili razlozima za migraciju. Demografska istraživanja migracija

*Dr. sc. Marija Bubaš, dr. med., spec. med. rada i sporta (mbubas@hzzzsr.hr), dr. sc. Bojana Knežević, dr. med., spec. med. rada i sporta, Dijana Krišto, dr. med., Marina Mihaljinac-Bolanča, dr. med., Natalija Pejnović, dipl. ing., prim. dr. sc. Ana Bogadi-Šare, spec. med. rada, Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, Radoslava Cimermana 64a, 10000 Zagreb.

izrazito je teško provoditi čak i u državama kod kojih postoje dobri registri praćenja stanovništva (*Greiner i sur., 2006., Migrant workers, 2002., Europska socijalna povelja, 2004.*).

Nekoliko je definicija radnika migranata:

- "osoba koja je radila, radi ili će raditi na poslu za koji dobiva naknadu u državi čiji nije državljanin." (Konvencija UN-a o pravima migranata i njihovih porodica iz 1990. godine)
- «bilo koja osoba koja živi privremeno ili trajno u zemlji u kojoj nije rođena, a stekla je neku značajnu društvenu povezanost u novoj okolini. U nekim se zemljama zbog državne politike čak i osobe rođene u toj zemlji mogu smatrati migrantima, dakle osobu koja mijenja mjesto boravka»
- u zemljama Europske zajednice česti su privremeni radnici migranti: "svaka osoba koja privremeno napušta stalno mjesto stanovanja u državi u kojoj trenutno živi, dolazi samostalno i neorganizirano u drugu državu u kojoj ostaje najviše do 10 mjeseci godišnje zbog sezonskih poslova".

Uz ove definicije često se pod pojmom »radnik migrant« podrazumijeva i ona skupina radnika koji rade u inozemstvu ili zbog prirode svojeg posla često putuju premda po definiciji nisu tipični radnici migranti. To su primjerice: radnik sezonac - svaki radnik koji privremeno radi sezonske poslove u drugoj državi; pomorac - radnik koji plovi na brodu pod zastavom strane zemlje; vozač autobusa ili kamiona na međunarodnim turama - vozač koji obavljaajući posao putuje u strane zemlje; radnik na platformi - radnik na platformi registriranoj u zemlji čiji radnik nije državljanin; radnik putnik - radnik koji je zaposlen u drugoj državi i koji u tu državu putuje svakodnevno ili vikendom; radnik na edukaciji - radnik koji se školuje u stranoj državi; radnici na stručnom usavršavanju - radnici koji sudjeluju u stručnim i znanstvenim projektima u stranoj državi; sportaš migrant - sportaš koji se bavi sportom profesionalno ili amaterski u državi čiji nije državljanin; slobodni umjetnik - umjetnik koji privremeno boravi u državi čiji nije državljanin. Sve navedene skupine radnika imaju povremeno obilježja radnika migranata. Stoga njihovo zdravlje treba pratiti prema istim načelima kao i

zdravlje radnika migranata (*United Nations Convention..., 2012., OSHA, 2012.*).

Europska socijalna povelja nalaže zemljama da osiguraju svim radnicima koji zakonito borave na njihovu teritoriju jednake radne uvjete kao i svojim građanima u pogledu primanja te drugih uvjeta zaposlenja i rada, uključujući zaštitu na radu i cjelokupnu zdravstvenu zaštitu (*OSHA, 2012.*).

Ipak, koliko različitosti ima u razlozima migracija toliko ima i različitih zdravstvenih rizika kojima su migranti izloženi. Uvjeti života i rada dodatno utječu na zdravlje radnika.

Smještaj je vrlo često prenapučen, loše je održavan i bez ventilacije ili mogućnosti prozračivanja te bez kupatila i sanitarnog čvora, dostupa pitke vode i grijanja. Ovakvi životni uvjeti pridonose porastu rizika od širenja zaraznih bolesti. Brojne studije pokazale su da stopa ispitanika s pozitivnim tuberkulinskim testom iznosi 40 % u populaciji radnika migranata. Dodatno, neka su istraživanja pokazala da je učestalost HIV zaraze u populaciji radnika migranata 5 %, dok je učestalost zaraze parazitima iznosila 78 %.

Zdravstveni problemi radnika migranata potencirani su raznim čimbenicima poput mobilnosti, teških životnih i radnih uvjeta, kulturalnom izolacijom što ih čini podložnima obolijevanju i ozljeđivanju. Ne samo da su češće bolesni od uobičajenih bolesti poput raznih respiratornih viroza ili drugih zaraznih bolesti koje se relativno lako liječe i ne ostavljaju posljedice, već u trenutku kada traže pomoć i liječenje bolest je izrazito uznapredovala i počela se komplicirati. Neprikladni životni i radni uvjeti, sukobi koji proizlaze iz procesa akulturacije, izolacija i diskriminacija sve pridonosi visokoj učestalosti psihičkih problema unutar populacije radnika migranata. Isti čimbenici uzrok su povećane osjetljivosti migranata na uporabu alkohola, depresiju i rizična ponašanja.

RADNI UVJETI RADNIKA MIGRANATA

Plaće

Do danas istraživanja pokazuju da su radnici migranti više usmjereni ka slabo plaćenim po-

slovima s ograničenim mogućnostima napredovanja. Prosječna plaća radnika migranta ispod je razine prosjeka plaće u pojedinoj državi. To naročito vrijedi kada je riječ o radnicima migrantima koji rade u razvijenim zemljama. Primjerice, u Austriji istraživanja pokazuju da su radnici migranti preplavili tekstilnu i kožnu industriju, poljoprivredu te uslužni sektor u turizmu i hotelijstvu. Upravo u tim privrednim granama plaće su inače niže nego li u ostalima, pa su plaće migranata niže od plaća migranata u prosječno bolje plaćenim privrednim granama. Istraživanje provedeno u Belgiji pokazalo je provedenom multivarijantnom analizom, uz kontrolnu skupinu za privrednu granu, dob, spol, radni status, veličinu poslodavca i regiju da porijeklo i nacionalnost nemaju veliki utjecaj na visinu primanja (*Vertommen, Martens, 2006.*).

Slični su rezultati ostvareni u istraživanjima provedenim u Češkoj, Španjolskoj i Cipru. U Italiji, prosječna plaća za radnika koji dolazi iz zemalja izvan Europske unije iznosi nešto više od polovice prosječnih primanja u ukupnoj populaciji. Taj rascjep u primanjima isključivo je vezan uz preplavljenost Italije radnicima migrantima u jednostavnim zanimanjima unutar nisko produktivnih grana privrede (poljoprivreda i uslužne djelatnosti u kućanstvima). U Danskoj je problem niskih plaća vezan isključivo uz dob: migranti su redovito mlađi od domicilnog stanovništva, a mladi imaju niže plaće od starijih kolega. Isti razlozi nižih primanja pronalaze se u većini zemalja EU-a s obzirom da su doista radnici migranti uglavnom mlađi od domicilnog stanovništva. Nasuprot tome, u Grčkoj razlike u spolu predstavljaju prominerajuć razlog u odstupanju plaća, naime tamo su žene migranti zaposlene na loše plaćenim poslovima poput usluga u kućanstvima i poslova čišćenja. Iz svega se nazire da razlike u plaći vezane uz status radnika migranta ne odražavaju izravnu platnu diskriminaciju prema migrantima. Te razlike mogu ovisiti o indirektnim uzrocima diskriminacije koji su ujedno i jako slojeviti, a vezani su uz privrednu granu poslodavca, zanimanje, vrstu ugovora, dob i spol radnika migranta. Istodobno, vrijedi napomenuti da se u sklopu svega navedenoga može potkrasti skriveni oblik diskriminacije spram migrantske populacije s obzirom da je visoki broj migranata u određenim zanimanjima

i privrednim granama izravno vezan uz visoku prezentaciju radne snage i istodobno slabu plaćenost u pojedinim segmentima tržišta rada.

Štoviše, pojedina istraživanja ukazuju upravo na tu indirektnu vrstu diskriminacije u, primjerice, Irskoj, Velikoj Britaniji i Švedskoj.

Drugi važni čimbenik koji dodatno rasvjetljava problem razlika u plaći jest važnost društvenih mreža za zapošljavanje migranata. Osobni kontakti s drugim migrantima, posebice onima koji su porijeklom iz iste zemlje, imaju gotovo presudnu ulogu kod zapošljavanja radnika migranata. Ove društvene veze mogu imati pozitivan utjecaj do te mjere da često omogućuju priliku za pronalazak zaposlenja istodobno kanalizirajući migrante ka slabije plaćenim nekvalificiranim poslovima koji su ujedno i jedini poslovi za koje njihovi sunarodnjaci znaju. Ipak, u Nizozemskoj je situacija nešto drugačija, pa je tamo 23 % migranata zaposleno na slabije plaćenim poslovima, a domicilnog stanovništva 21 %. Moguće objašnjenje jest u činjenici da stručno osposobljeni radnici iz zapadnih zemalja dolaze raditi u Nizozemsku, tako njihove plaće svega neznatno variraju u odnosu na ostale. Prema tom načelu ova statistika ipak otkriva drugu stranu medalje, pri čemu je evidentno da su niski iznosi plaća rezervirani za one radnike migrante koji dolaze iz zemalja izvan EU-a. Slično je i u Luksemburgu gdje su došljaci uglavnom zauzimali krajnje pozicije na ljestvici plaća i tako bili ili jako dobro ili jako loše plaćeni radnici. Radnici migranti pripadnici južnoeuropskih zemalja koje nisu članice EU-a obično zauzimaju dno platne ljestvice, dok migranti iz sjevernih zemalja obično zauzimaju visoke pozicije na platnoj ljestvici. Domicilno stanovništvo obično je smješteno u sredini platne ljestvice, pri čemu oko 40 % radi u javnom sektoru.

Usavršavanje i napredovanje u karijeri

Radnici migranti ne samo da su zaposleni na lošije plaćenim poslovima, već imaju relativno male izgleda ka napredovanju. Nažalost, podaci o usavršavanju i napredovanju u karijeri za strance nedostaju u mnogim zemljama. Nedostatak podataka ujedno je problematičan zbog objašnjenja statistike koja prati ta kretanja, pa

tako izgleda da su migranti snažno zapostavljeni u ovim pitanjima (Tablica 1).

Tablica 1. Čimbenici koji ometaju sudjelovanje radnika migranata u korištenju prilika na tržištu rada

Table 1. Factors impeding migrant worker participation in labour market opportunities

	Čimbenici spomenuti u nacionalnim statistikama
AT	Manje prilika za usavršavanje, jezična barijera
BE	Ograničen pristup javnom sektoru, etničke predrasude
CY	Jezične i pravne barijere
CZ	Diskriminacija od kolega
DE	Obrazovne kvalifikacije
DK	Obrazovne kvalifikacije
EE	Ograničen pristup javnom sektoru i upravljačkim pozicijama
ES	Diskriminacija od zaposlenika, birokratske prepreke u pristupu cjelokupnom tržištu rada
FI	Etničke predrasude, obrazovne kvalifikacije, jezična barijera
FR	Obrazovne kvalifikacije i diskriminacija zbog etničkih predrasuda
NL	Etničke predrasude
LT	Jezična barijera
LU	Etničke predrasude
MT	Jezična barijera, etničke predrasude
SE	Manje prilika za napredovanje, diskriminacija od poslodavca
SI	Obrazovne kvalifikacije

Izvor: National contributions of EWCO correspondents, 2006.

Dodatno, valja istaknuti da je u nekoliko nacionalnih izvješća diljem Europe ukazano na mogućnost da su radnici migranti uglavnom zaposleni u takvim zanimanjima gdje potreba za dodatnim usavršavanjem gotovo i ne postoji, a s obzirom na vrstu poslova mogućnosti za napredovanjem su ograničene. Sve navedeno ne znači nužno da statistika obrađenih podataka ukazuje na izravnu diskriminaciju. Primjerice u Belgiji i Italiji dobro je evidentirano kako su radnici migranti zaposleni na radnim mjestima s niskom stabilnošću u zaposlenju, što evidentno sužava njihove mogućnosti za napredovanjem. Nedostatak potrebne razine kvalitetne edukacije dodatni je čimbenik koji ima važnu ulogu u ovom problemu, a susrećemo ga u nacionalnim izvje-

šćima Danske, Finske, Francuske, Njemačke i Slovenije. Sljedeći važan čimbenik jesu razlike među pojedinim skupinama radnika migranata, primjerice u Francuskoj migranti imaju općenito slabiji pristup usavršavanju, a situacija je posve kritična u skupini migranata iz sjeverne Afrike. Statistika i ovdje ide u prilog Nizozemskoj gdje su razlike između domicilnog stanovništva i migranata neznatne, što se tiče usavršavanja dok o razlikama u mogućnostima napredovanja u karijeri nema mnogo podataka.

Izloženost rizicima na radnom mjestu

Za potrebe godišnjih nacionalnih izvješća statistički se prati izloženost radnika migranata štetnostima na radnom mjestu. Tako je utvrđeno da oni uglavnom rade na mjestima s posebnim uvjetima rada te su najčešće zaposleni u nezdravim radnim uvjetima u niže kvalificiranim zanimanjima. Primjerice, u austrijskom izvješću 37 % radnika migranata radi u lošim radnim uvjetima u usporedbi s Austrijancima kojih svega 16 % radi u istim takvim radnim uvjetima. Otprilike 30 % migranata posebice je izloženo riziku od ozljeđivanja na radnom mjestu naspram svega 13 % Austrijanaca. Dodatno, prema službenim informacijama španjolskog ministarstva rada i socijalne skrbi objavilo je kako radnici migranti češće poginu na radnom mjestu spram španjolskih radnika. U Italiji u ukupnom broju talijanske radne populacije na svakih 23 talijanska radnika dogodi se jedna nesreća na radu, dok se u populaciji radnika migranata na svakih 16 radnika dogodi jedna nesreća na radu.

U Nizozemskoj migranti koji nisu zapadnjačkog porijekla češće imaju više radnih sati u danu, rade više uvečer i noću, u smjenama ili vikendom i češće im se događaju nesreće na radu (*Eurofond, 2012.*). Migranti češće rade opasne poslove i više su izloženi štetnostima na radnom mjestu. U Luksemburgu je situacija specifična, naime 22 % svih ozljeđa na radu događa se na putu na posao i kući što govori da su radnici koji dolaze izvan granica u kategoriji visokog rizika. Oni ujedno čine 39 % ukupne radne snage na tržištu rada u Luksemburgu i putuju na posao iz obližnjih zemalja u kojima žive (*Eurofond, 2012.*).

Kako u mnogim zemljama EU statistika pokazuje da domicilno stanovništvo nerado bira opasna zanimanja, radnici migranti gravitiraju upravo privrednim granama poput građevinarstva i rudarstva gdje su rizici daleko veći nego drugdje. Podaci pojedinih istraživanja provedenih u Švedskoj ukazuju da je izloženost ozljedama na radnom mjestu podjednaka u obje skupine, dok ipak migranti rade češće na poslovima gdje su veći statodinamički naponi, a domicilno je stanovništvo češće zaposleno na onim radnim mjestima gdje su stres i psihički napor izraženiji (*International migration outlook, 2006., Bosswick i sur., 2006.*).

Zdravstveni rizici radnika migranata

Migranti su češće izloženi pesticidima, prašinama metala, opasnoj opremi i čestim ozljedama, padovima, toplinskom udaru, dehidraciji, trovanjima. U toj populaciji radnika češće nalazimo oštećenje sustava za kretanje zbog dizanja i vučenja teških tereta i ponavljajućih pokreta, srčano-žilne bolesti, oštećenje očne sluznice pri radu s nadražljivcima ili u nepovoljnoj mikroklimi, trovanja pesticidima, izloženosti karcinogenima i mutagenima, zlostavljanje na radnom mjestu, stres, zarazne bolesti uključivši spolne bolesti i zarazu HIV-om. Zasebna skupina radnika migranata su pomorci čiji su radni i životni uvjeti vezani sa skučenom radnom i životnom okolinom na dulje vrijeme. Učestalost obolijevanja od određenih bolesti je u pomoraca veća nego u većine drugih zanimanja. Povećana je smrtnost od bolesti probavnog trakta, ciroze i malignih bolesti. Putovanja u različite dijelove svijeta izlažu ih infekcijama kojima bi rijetko bili izloženi u zemljama iz kojih potječu. Uvjeti života na brodu uključuju izloženost fizikalnim štetnostima (buka, temperaturni ekstremi, makrovibracije) te izloženost rizicima kao što su piratstvo, nasilje te jake vremenske nepogode. Pomorci u pojedinim slučajevima mogu biti izloženi toksičnom teretu s broda i kod njih je veća učestalost ozljeda na radu. Dodatno, život na malom prostoru s restrikcijom privatnosti te strogom hijerarhijom često je vezan uz povišenu razinu napetosti u međuljudskim odnosima te posljedičnog razvoja štetnih utjecaja radnog stresa (*Bosswick, Heckmann, 2012., Bukodi,*

Róbert, 2012., European Foundation for the Improvement..., 2012., Fouarge, Ester, 2012., Fasang i sur., 2012., Vandenbrande i sur., 2006.).

RASPRAVA

Odnos između radne mobilnosti i zdravstvenih rizika usko je povezan s načinom i vrstom poslova koje radnici migranti obavljaju, ali i s načinom života uključujući siromaštvo, odvojenost od obitelji i partnera, kao i sociokulturnim normama koje reguliraju ponašanje u stabilnim zajednicama. Ako ne računamo pomorce, radnici migranti najčešće rade: na niskokvalificiranim radnim mjestima, rade poslove koji iziskuju težak fizički rad, često rade i prekovremeno. Najčešće su nedovoljno educirani i samo povremeno zaposleni, često mijenjaju mjesto rada, na dulje vrijeme izbjivaju iz obitelji te nemaju osiguravajući smještaj i prehranu. Ovi radnici najčešće su zaposleni u graditeljstvu, šumarstvu, poljoprivredi, komunalnoj djelatnosti i hotelijerstvu, dakle u svim onim privrednim granama u kojima je rizik od ozljeda na radu, rizik nastanka profesionalnih i bolesti vezanih uz rad vrlo visok. Uvjeti rada su nepovoljni, često nemaju određeno radno vrijeme niti koriste dnevni i tjedni odmor. Nerijetko je manjkava i zaštita na radu. Težak rad i teški životni uvjeti utječu na zdravlje i uzrokom su psihološkog stresa. Kombinirani utjecaj siromaštva i društvene marginalizacije, manja dostupnost pravne i socijalne zaštite, slabija dostupnost zdravstvene zaštite, rad u izoliranoj okolini, odvojenost od poznate zajednice i društvenih pravila potenciraju osjećaj stigme i diskriminacije u stranoj okolini. Također, postoje i individualni čimbenici koji migrante čine izloženima stresu, a time je povećana osjetljivost na razne bolesti, primjerice odvojenost od obiteljskog života, osjećaj anonimnosti, usamljenosti, otuđenosti, očaja. S druge strane, osjećaj slobode i drugačije percepcije rizika mogu ih dovesti do rizičnih ponašanja koja nisu društveno prihvaćena u njihovoj domaćoj okolini te do povećanog rizika od zaraze HIV-om uz ozbiljne zdravstvene i društvene posljedice.

Unatoč Europskoj socijalnoj povelji kojom se radnicima migrantima osiguravaju jednaka pra-

va, radnici migranti u zemljama Europske zajednice nisu dovoljno informirani o svojim pravima, radnim uvjetima i propisima koji se odnose na zapošljavanje i vrlo često nemaju dovoljno informacija o poslu koji će obavljati. Također često dobivaju minimalne plaće i rade prekovremeno. Pri edukaciji radnika migranata koji se samozaošljavaju u inozemstvu treba uzeti u obzir sve aspekte njihovog života i rada.

ZAKLJUČAK

Radnici migranti zbog specifičnosti svojeg posla, načina života te vrste obolijevanja koja mogu ugroziti njihovu kvalitetu života i radnu sposobnost iziskuju posebnu pozornost medicine rada te potrebu uvrštavanja ove skupine radnika u posebno osjetljivu skupinu radnika kako bi se mogli provoditi kvalitetni preventivni programi predviđeni specifičnom zdravstvenom zaštitom radnika u svrhu zaštite zdravlja na radu.

LITERATURA

Bosswick, W., Lüken-Klaßen, D., Heckmann, F., Borkert, M.: *Local integration policies for migrants in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2006., Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0631.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Bosswick, W., Heckmann, F.: *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin. Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0622.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Bukodi, E., Róbert, P.: *Occupational career mobility in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin. Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0711.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Dever, G. E. A.: *Migrant Health Status: Profile of a Population with Complex Health Problems*,

TX: National Migrant Resource Program, Inc., Austin, 1991.

Eurofond Europa, Dostupno na: <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/2006/09/NL06090591.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, European network of cities for local integration policies for migrants. Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef06107.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Europska socijalna povelja. Nacionalni program RH za pridruživanje Europskoj uniji, Zagreb, 2004., Dostupno na: http://www.mvpei.hr/ei/download/2005/01/19/NPPEU_2004_1.pdf, Pristupljeno: 16.10.2012.

Fasang, A., Geerdes, S., Schömann, K., Siarov, L.: *Job satisfaction and labour market mobility*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0710.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Fouarge, D., Ester, P.: *Migration intentions across Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0709.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

Greiner, N.: HIV/AIDS i mobilnost ljudi: radnici migranti, 7. *HIV savjetovanje u medicini rada: Hrvatski radnici migranti i medicina rada i sporta*, Zagreb, 2009.

Greiner, N., Knežević, B., Mustajbegović, J., Zvalić, M.: *HIV/AIDS priručnik u medicini rada i sporta*, Međunarodna organizacija za migracije, Zagreb, 2006.

International migration outlook, Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Paris, OECD, 2006.

Migrant workers, Dostupno na: http://www.statistics.gov.uk/articles/labour_market_trends/Migrant_workers_sept2002, Pristupljeno: 16.10.2012.

OSHA. *Migrant workers*. Dostupno na: http://osha.europa.eu/en/priority_groups/migrant_workers, Pristupljeno: 16.10.2012.

Prevention and Control of Tuberculosis in Migrant Farm Workers: Recommendations of the Advisory Council for the Elimination of Tuberculosis, Morbidity and Mortality Weekly Report, 41:13, Centers for Disease Control and Prevention, 1992.

United Nations Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Convention_on_the_Protection_of_the_Rights_of_All_Migrant_Workers_and_Members_of_Their_Families, Pristupljeno: 16.10.2012.

Vertommen, S., Martens, A.: *Ethnic minorities rewarded: Ethno-stratification in the wage market in Belgium*, FEEM Working Paper, No. 61, 2006., Dostupno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=897866, Pristupljeno: 16.10.2012.

Vandenbrande, T., Coppin, L., van der Hallen, P.: *Mobility in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2006. Dostupno na: <http://eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0659.htm>, Pristupljeno: 16.10.2012.

IMPACT OF LIVING AND WORKING CONDITIONS ON THE HEALTH OF MIGRANT WORKERS

SUMMARY: A migrant worker is a worker who has worked, or works, and receives pay for his work in a state of which he is not a citizen. Migrant workers also include groups of workers working abroad or travelling as part of their work. Globalisation has increased the number of migrant workers. Commonly, migrant workers live in poor conditions, often work in workplaces with low levels of occupational safety and are forced to live away from family for longer periods of time. Frequently, the risk of injury at work is high. Migrant workers have a higher incidence of a variety of diseases, many of which directly affect their work ability. Significant numbers of migrant workers are exposed to infectious diseases such as tuberculosis and hepatitis, as well as to the ever growing incidence of HIV infection.

Key words: *migrant worker, health risks, living and working conditions*

*Subject review
Received: 2012-11-21
Accepted: 2013-08-12*